

Odla barrväxter i Norrland

– många små juveler att välja på

Bo Strandgren
text och foto

De kan vara stora och ståtliga – men också små, charmiga prydnader i trädgården. Bo Strandgren berättar om att odla barrväxter i norr. Hans speciella favoriter är de små häxkvastar av tall och gran som han hittat under sina strövtåg i skogen.

Kan det vara lönt att vara intresserad av barrväxter i trädgården om man bor i Norrland? Norra Sverige är som bekant fullt av gran och tall, nog borde man vara intresserad av att odla andra växter!?

Mitt intresse för skog och natur började när jag som liten grabb fick följa med pappa ut i skogen och avverka och röja. Att hålla i timmersvansen som liten, det var stort! Jag orkade nog inte dra så mycket, var nog mest med för att hjälpa till att hålla balansen på sågen. Intresset för barrväxter i trädgården vaknade när jag som vuxen

Erik Johansson och deras fantastiska trädgård i Vargön. Efter det var jag såld. Besöken har blivit många genom åren och Brita såg även till att jag fick lära känna Ann-Marie och Sonny Magnusson, ytterligare två kunniga barr- och ljungväxentusiaster boende i Vargön.

Barrväxter för Norrland

Vad ska man då ha för barrväxter i norr? Ofta får vi här i norr höra att ”nä, det går inte att odla i norr” – men hur många är det som har provat? Så för mig får intresset styra.

Pinus, tallar, har alltid tillhört mina favoriter. Det finns ett stort antal småvuxna sorter som är förträffliga juveler i en trädgård. Vet man om att de blir lite storvuxna så kan man nypa bort en bit av årsskotten och på detta vis hålla nere tillväxten. De jag tycker bäst om är olika sorter av *Pinus mugo* bergtall. ’Picobello’ [4, 7], som jag har tre exemplar av i trädgården, har en frisk grön färg och ’Minima Kalous’ [6] är en tätvuxen goding.

Picea, granar, är nästa släkte med en oerhört stor mångfald att förälska sig i. De håller sig mer tätvuxna och växer sig inte så stora som *Pinus*. En favorit är *Picea abies* ’Häsin’ [5], liten, supertät med bollformat växtsätt. *Picea pungens* (Glauca-Gruppen) ’Saint Mary’s Broom’ blågran är en annan liten och naggande god sort. **Abies ädelgranar**, har mjuka, härliga barr som man inte kan låta bli att ta på när man går förbi. *Abies koreana* ’Kohout’s Ice Breaker’ [1] ser ut som att någon har varit framme med locktången då den vrider sina barr så att man ser den vita undersidan.

Thuja occidentalis tuja har vi bara ett fåtal av men det är den snabbväxande sorten ’Smaragd’ med sin fina pelarform och grönska som är den finaste. *Juniperus* enar har vi däremot slutat att använda eftersom de ofta blir bruna, torra och fula i Norrland.

Taxus idegran är ett annat alternativ till *Thuja*. De har förmågan att skjuta nya skott om något skulle gå på tok. När det gäller namnsorter finns en hel del att välja på i fråga om om färg, form och storlek, det är smaken som avgör.

Gulfärgade barrväxter är spännande att följa när nyanserna skiftar under året. Många är gula under vinterhalvåret då vi tyvärr kan ha mycket

1. *Abies koreana* ’Kohout’s Ice Breaker’, koreagran, vrider upp barrrens vita undersida.

2. Barrväxterna är planterade i upphöjda bäddar med mycket grus och sand. Tillsammans med ljungväxter och stenar bildar de ett landskap i miniatyr. Här syns bland annat *Abies veitchii* ’Pendula’, fujigran (till vänster i bakgrunden) och den fint rundade sorten *Pinus heldreichii* ’Smidtii’, ormskinnstall (till höger i framkant).

var på en plantskola och köpte en *Thuja occidentalis* ’Holmstrup’ tuja och en *Picea abies* ’Nidiformis’ fågelbogram, som sonen ville ha. Då var jag främst intresserad av rododendron – men det intresset fick konkurrens efter att jag läst ”Vår vintergröna trädgård” av Brita Johansson.

Jag tog kontakt med Brita och minns att jag bävade lite när jag skrev ett brev till henne. Hon svarade snabbt med ett brev, förvånad över att någon fortfarande skickade brev. Det här var 1996! Något år efter vår första kontakt fick jag nöjet att besöka Brita och hennes man Carl-

snö och därför inte ser dem. Men vårt exemplar av *Pinus contorta* ssp. *latifolia* 'Chief Joseph' contortatall är på god väg upp ovanför snön. En av de vackrare gulbarriga tallarna är annars *Pinus contorta* 'Golden Striker' strandtall [3]. Jag gillar skarpt de japanska ädelcypresserna och har nyligen fått en *Chamaecyparis obtusa* 'Butterball' från Sonny Magnusson i Vargön. Det ska bli spännande att se hur den kommer att trivas här uppe. Den ska få vintertäckning i form av några grankvistar.

Vackra året om

En av barrväxternas många goda sidor är att de är vackra året om. Jag anser att de är som bäst i slutet av augusti när hösten närmar sig med fuktiga nätter och barren glänser av friskhet. En annan höjdpunkt är våren med alla de olika färgerna på nytillväxten.

Även om det finns många olika barrväxter att få tag på så behöver man inte vara orolig för att med tiden få en hel barrskog på tomten. Det finns barrväxter som bara växer några millimeter per säsong och aldrig kommer att bli för stora.

Erfarenheter från Täfteå

Barrväxter trivs i sol och blir fina tillsammans med stenar och ljung. Mina barrväxter står i upphöjda bäddar som består av lite jord och mycket sand och grus i olika grovlekar, något som förbättrar dräneringen och därmed övervintringen. Jag brukar också blanda lite skogsförna och kompostjord i planteringsgropen.

Samplanteringsväxter är framför allt ljung. Jag har både *Calluna vulgaris* ljung och *Erica carnea* vårljung. Genom åren har det gått mycket bättre med *Calluna vulgaris* än med *Erica carnea*. Det kan bero på att den senare behöver en mer skyddad växtplats med tanke på tjälén. I början av mars i år hade vi 45 cm tjäle och 55 cm snö. I fjol var tjälén nere på 60 cm!

Så länge som vi har snö och tjäle så skottar jag upp snön över växterna för att skydda dem – men barrväxterna klarade sig oväntat bra även de två senaste, snöfattiga vintrarna.

Jag har framför allt förökat barrväxter med sticklingar. Att ympa har gett dåligt resultat, men jag hoppas på bättring eftersom jag nu har gått kurs i ympning hos Sonny Magnusson.

3. *Pinus contorta* 'Golden Striker', strandtall, är en gulbarrig göding.

4. Till vänster syns favoriten *Pinus mugo* 'Picobello', bergtall, framför *Salix* 'Boydii', styvervide. I mitten, blåbarriga *Abies procera* Glauca-Gruppen, blå kaskadgran, brevid *Chamaecyparis nootkatensis* 'Golden Waterfall', nitkacypress.

5. Lilla granen *Picea abies* 'Häsin' är supertät med bollformat växtsätt.

6. *Pinus mugo* 'Minima Kalous', bergtall.

7. *Pinus mugo* 'Picobello', bergtall.

8. *Picea pungens* (Glauca-Gruppen) 'Nimetz', blågran.

9. Barrväxter, ljung och stenar bygger upp planteringarna.

10. Släntplantering med blåbarriga *Abies pungens* 'Nimetz' i förgrunden.

11. Häxkvast från gran, *Picea abies* 'Tavasten', som Bo hittat på halvön Tavasten i Umeå skärgård.

12. Sticklingsförökad häxkvast från gran, *Picea abies* 'Kojan'.

13. Häxkvasten *Picea abies* 'Lille Bo' har Bo hittat i sin egen skog.

Letar häxkvastar i skogen

Eftersom jag ofta är ute i naturen har det blivit ett stort intresse att leta häxkvastar – det vill säga missbildningar som gör att trädet växer onaturligt tätt på en viss punkt. Jag har bland annat hittat flera häxkvastar med gula barr hos tall som jag nu håller på att föröka.

Granens häxkvast kan vara lite svårare att hitta och uppträder ofta direkt på stammen men jag har hittat flera. En hittade jag nära en jaktkoja jag ofta besöker. Det var en väldigt liten häxkvast som växte nära marken och var lätt att ta ympris från. Dessvärre visade sig den vara svår ympad. Jag försökte i två år med dåligt resultat. Beklagade mig för Brita Johansson som föreslog att jag skulle försöka sticklingsföröka den i stället. Det fungerade mycket bra och fem små granar med namnet *Picea abies* 'Kojan' [12] finns nu i världen! Det lilla som fanns kvar av häxkvasten skickades till en plantskola i Nederländerna för ympning och nu väntar vi på att få några levererade till oss under våren.

Jag hittade också en häxkvast i min egen skog. Den är nu förökad och har fått namnet *Picea abies* 'Lille Bo' [13]. Några ympningar har fått namn efter barnbarnen. Moa och Lilly har gett namn till två häxkvastar från gran. Ted har fått namnge en liten bollformad häxkvast från tall.

Det kommer flera häxkvastar med tiden, däribland en tall som har gula barr. Det tar sin tid innan man ser det riktiga resultatet av ympningarna. Flera av dessa är minnen från speciella händelser och det gör dem ännu värdefullare för mig. Det skulle vara roligt att få se dessa barrväxter som har anknytning till Täfteå i handeln så småningom.

Bosses trädgård

Namn: Bo Strandgren.

Plats: Täfteå, Västerbotten.

Storlek: 1 300 kvm.

Specialitet: Barrväxter och rododendron.

Typ: Villaträdgård, 700 meter från havet.

Odlingszon: 5.

Barrväxter i trädgården

Arterna i listan finns representerade av en eller flera sorter i Bos trädgård. Han tycker inte att det går att lita på zonangivelser för barrväxter i norra Sverige, det bästa är att prova själv.

Abies ädelgranssläktet: *A. alba* silvergran, *A. balsamea* balsamgran, *A. concolor* colorado gran, *A. fraseri* virginia gran, *A. koreana* koreagrän, *A. lasiocarpa* berggran, *A. procera* kaskadgran, *A. sibirica* pichta gran, *A. veitchii* fujigrän.

Chamaecyparis ädelcypresser: *C. nootkensis* nutkacypress, *C. pisifera* ärtcypress.

Picea granar: *P. abies* gran, *P. glauca* vitgran, *P. jezoensis* ajangran, *P. mariana* svartgran, *P. omorika* serbgran, *P. orientalis* orientgran, *P. pungens* stickgran.

Pinus tallar: *P. banksiana* banksianatall, *P. cembra* cembratall, *P. contorta* strandtall, *P. flexilis* mjuktall, *P. heldreichii* ormskinnstall, *P. mugo* bergtall, *P. mugo* ssp. *uncinata* fransk bergtall, *P. nigra* svarttall, *P. parvifolia*, silvertall, *P. peuce* makedonisk tall, *P. pumila* dvärgtall, *P. strobus* weymouthtall, *P. sylvestris*, tall.

Larix lärkar: *L. decidua*, europeisk lärk, *L. sibirica* sibirisk lärk.

Microbiota decussata kryptuja.

Pseudotsuga menziesii douglasgran.

Taxus idegranar: *T. baccata* idegran, *T. cuspidata* japansk idegran, *T. × media* hybrididegran.

Thuja occidentalis tuja.

Thujopsis dolabrata hiba.

Tsuga hemlockar: *T. canadensis* hemlock, *T. diversifolia* japansk hemlock, *T. mertensiana* berghemlock.